

בעצה שלא יפסיד הברכה וכיון שחבירו בלא"ה מברך ויכול לצאת על ידו, א"כ אין הפסד בדבר, אבל כמו שהציע כת"ר הרי יפסיד כל הברכה. וכיון שכל גדולי הפוסקים דחו דברי תה"ד, א"כ אין לנו להפסיד הברכה נגד דעתם. ובכלל אני אומר שבעניני ברכות אחינו הספרדים חוששים מאד, וכידוע שיש כמה ברכות שאנו מברכים והם אינם מברכים, וכגון הלל בר"ח, ברכה על תפילין של ראש, ברכה על רעמים ועוד. ולכן אין כ"כ ראייה לנו ממה שהכף החיים החמיר הרבה בברכת הטוה"מ. ובלא"ה אומר אני שכיון שכל גדולי הפוסקים שהביא המ"ב פסקו כך, למה לנו לחוש לשיטות החולקים, והרי די רחבים כתפיהם שאנו נשען עליהם.

וכאשר הרציתי את גוף השאלה לפני מו"ר הגאון האדיר הרב יוסף שלום אלישיב שליט"א, הוא טען שאין לברך הטוה"מ, כי מיץ ענבים אינו משמח, ולכן אין כאן שני יין לחייב הטוה"מ. ומה שהזכיר הבית יהודה סי' מ"ט לברך אם שתה מתחילה יין צמוקים, זה דוקא יין צמוקים שהוא משמח עכ"ד. והנה מה שאמר שצריך לשמח, נראה שדייק כן מדברי המ"ב סי' קע"ה ס"ק ב' שיין מביא לידי שמחה ויכול לבוא לידי קלות ראש ולכן תקנו לברך הטוה"מ שהוא נתקן על הרוגי ביתר שניתנו לקבורה ולא ימשך אחר יין הרבה עכ"ד. וא"כ סובר מו"ר שליט"א שכדי שיקרא שני יין צריך ששני היינות יהיו משמחים דאז יש תוספת שמחה ע"י היין השני, אבל אם הראשון אינו משמח, הרי שרק כעת יש שמחה ובוזה לא תקנו לברך הטוב והמטיב, כן נראה לי כוונת דבריו.

ואען ואומר שהמעין בבית יהודה שהבאנו בתשובה לעיל יראה שלא הזכיר כלום מענין של שמחה שרצה להוכיח שיין צמוקים הוא נחשב יין לענין ברכת הטוה"מ, וא"כ מוכח שאחרי שהוא נקרא יין, א"כ שוב לא אכפת לן אם יין זה משמח או לאו כיון שתקנו הברכה על כל שני של יין. ועוד מה שטען מו"ר שליט"א שיין צמוקים הוא משמח, זה אינו מובן לי, כי אני שתיתי ממנו והיה טעמו כמיץ ענבים רק שהוא יותר מתוק. ועוד שאופן עשייתו הוא ע"י ג' ימים במים או ע"י בישול, וא"כ אינו תוסס כלל כדי שיקבל טעם יין. ועוד שאם היה באמת משמח כמו יין רגיל, מה האריך הבית יהודה להוכיח, והרי פשיטא ששיין ברכת הטוה"מ. ושוב העירו לי שכן מבואר בשו"ת מהר"ש הלוי יו"ד סי' י"ב דאין יוצאים בד' כוסות ביין צמוקים משום דאין משמח ובפר"ח או"ח סי' תפ"ג בד"ה ומ"ש חלק עליו כיון שלא צריך שמחה בד' כוסות, וא"כ מוכח שמסכים שאין

ברכת הטוה"מ דמברך רק משום חשיבות ע"כ. וא"כ כיון ששנתה בסעודה רק מעט יין, ואינו שותה רביעית, לא יוכל לברך הטוה"מ, עכ"ד. אמנם אין נראה שהפוסקים הסכימו לחידושו של האשל אברהם, שהרי לא השו"ע ולא כל גדולי הפוסקים הזכירו שצריך שיעור לברכת הטוה"מ, ואיך יתכן שישמיטו פרט חשוב כזה. וכן משמע בב"י קע"ה ד"ה מצאתי שהקשה על רבינו קלונימוס הזקן שסובר שברכת הטוה"מ מברכים אפי' אחר שתייתו וז"ל: ואין דבריו מכוונים שהרי כל ברכות ההנאה בענין זה הם ואפ"ה אינו מברך עליהם אלא קודם שנהנה מהם ולא אחר שגמר סעודתו וכמו שנתבאר בסי' קס"ו עכ"ל. ואם נאמר שצריך רביעית בשתייתו א"כ שפיר יש לחלק בין ברכת הטוה"מ ושאר ברכות הנהנים שעליהם מברכים אפי' בכלשהו. ושוב נאמר לי שבשו"ת חסד לאברהם או"ח סי' י"ז ובספר ברכת יוסף מהרב ר' יוסף הלוי גם חולקים על המחמירים להצריך רביעית לברכת הטוב והמטיב, ושמחתי שכוונתי לדעתם.

והנה טען כת"ר עוד שחידש הא"א שיין שהוא משובח ע"י תחבולות וכגון דבש או בשמים, בזה יש להסתפק אם מברכים הטוה"מ, ודברים דומים מצא בכף החיים סי' קע"ה ס"ק ט"ו ע"ש. וא"כ טען כת"ר שרוב היינות שלנו משובחים ע"י תחבולות, ואין לברך ברכת הטוה"מ. ואען בזה שאנו הולכים אחר דברי השו"ע סי' קע"ה סע' ב' שעל כל שני יין מברכים, אפילו אינו יודע שהשני משובח, כל שאינו יודע שהשני גרוע ממנו ע"כ. וא"כ כל שאינו יודע שהשני גרוע ורק ע"י תחבולות נעשה משובח, אז שפיר יש לברך. וזה גם מה שכתוב בספר תורת חיים שהביא כת"ר. ומה שנסתפק בזה התורת חיים זה רק אם ידוע שיש כאן תחבולות, אבל אם הוא לא יודע אם היה היין גרוע וגם אינו יודע שנעשו תחבולות, א"כ בזה חזרנו לכלל הקודם שבספק מברכים וכדברי השו"ע. אבל באמת כל הדיון הזה אינו שייך כלל לענין השותה מיץ ענבים ושוב הוא שותה יין, שהרי בזה לית מאן דפליג שיין יותר משובח וכמ"ש המ"א סי' ער"ב ס"ק ג'. ואין זה ענין לתחבולות כי זה יין וזה רק מיץ ענבים, וזה פשוט.

ותה"ד סי' ל"ד הביא המנהג שלא מברכים הטוה"מ רק אם לא שתה היין השני ל' יום וגם שהוא מופלג לשבח, אמנם הב"י כבר דחה דבריו. ובכף החיים שם ס"ק י"ב הביא בשם חס"ל ס"ק ז' שהרוצה לחוש לא יברך ברכת הטוה"מ לעצמו רק יאמר למסובין עמו שיברך ע"כ. וכה"ח כתב שגם יכול לחוש שלא לברך כלל ע"כ. ואען ואומר שאם היתה כוונת החס"ל כך, בודאי לא היה שותק מלהזכיר זאת, אבל הדגיש שדווקא יעשה